

OSMANLI POLİS OKULLARI: EĞİTİM OTTOMAN POLICE SCHOOLS: EDUCATION

İbrahim YILMAZ*

Öz

XIX. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde sosyal, idarî ve hukukî değişimlerin hem hızlandığı hem de yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu değişim hareketlerinin bir sonucu olarak 1845' te polis teşkilâtı kuruldu. 1880' lerde ise vilayetlerde teşkilatlanmaya başlamasıyla öncekinden farklı, kendine özgü bir iç güvenlik kültürü oluşmaya başladı. Bunda sadece askerî eğitimin yeterli olmayacağı, polisin, askerî eğitim yanında başka eğitimler de alması gerektiği anlaşıldı. Bu düşüncelerle, 1907' de, Selanik'te ilk polis okulu açıldı. Bu okulu Dersaadet, Beyrut, Adana, Bağdat Trabzon, Erzurum polis okulları takip etti. Buna göre Osmanlı polis okullarının eğitim stratejileri nedir? Eğitim programları hangi konuları içermektedir? Sahip oldukları eğitim araçları ve diğer imkânlar nelerdir gibi soruların cevaplarını bulmak, bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı, polis, polis okulu, emniyet, eğitim

Abstract

XIX. century is a period that changes of social, administrative and legal concentrate on the Ottoman Empire. As a result of these revolutions, the police organization was founded in 1845. In 1880's, with the beginning of organization in provinces it started to create an original security culture different from the past. It was understood that not only the personnel who was trained about military education were enough but also the policeman should be educated except fort he military education in this culture. In 1907, in view of these thoughts the first police school was opened in

* Polis Müfettişi, doktora öğrencisi. E posta: ibrahim.yilmaz70@hotmail.com

Gönderim Tarihi: 19.02.2015
Kabul Tarihi: 06.07.2015

Selanik. The Police School Of Dersaadet, Beyrut, Adana, Bağdat, Trabzon and Erzurum followed this school.

The aim of this research is to find solutions in respect to what kinds of strategies applied by the police schools, what the education programmes include related to the topics, and what kinds of education facilities they have.

•

Keywords

Ottoman, police, police school, security, education

•

GİRİŞ

Tarih boyunca iç güvenlik meselesi her zaman dış güvenlikle beraber düşünülmüş ve askerî yapı içerisinde yerine getirilmiştir. Buna göre, dış tehdide karşı kurulmuş olan askerî teşkilât, aynı zamanda, iç güvenlikten de sorumlu oluyordu. Dış ve iç güvenlik kavramlarının henüz ayrılmadığı dönemlerde, iç güvenlikten de sorumlu olan askerî birlikler, bu iş için ayrı bir eğitimden geçmemiş, almış oldukları askerî eğitimin yeterli olduğu kabul edilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda girdiği yeniden yapılanma sürecinde, iç güvenlik hizmetlerinin askerî yapıdan ayrışması gerektiği fikri ağır basmış ve 30 Mart 1845 tarihinde yayınlanan tezkere ile polis teşkilâtı kurulmuştur. Bu değişimle başkentin emniyet ve asayiş işleri Tophane-i Amire Müşiri Mehmet Ali Paşa emrindeki bu teşkilâta verilmiştir (Alyot 2008: 75-77). Ancak bu gelişme oldukça kısa sürmüştür. 1846'da kurulan Zaptiye teşkilatı ile emniyet ve asayiş hizmetlerindeki askerî yapı, yeniden hayat bulmuştur. Fakat 1881'de başkentin güvenliği tekrar polis teşkilâtına verilmiştir (Alyot 2008: 175-182).

Teşkilâtın taşrada kurulmaya başlanması ise XIX. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. 1898/99'da Edirne, Selanik, Yanya, Manastır, Kosova, Adana, Aydın, Sivas, Erzurum, Van, Suriye, Beyrut, Ankara, Kudüs, İzmir, Hüdavendigar vilayetlerinde birer serkomiser idaresinde polis teşkilatı kurulmuş durumdaydı. 1901/1902'de ise Konya, Trabzon, Kastamonu, Mamûratülaziz, Musul, Bitlis, Halep, Bağdat, Basra, Trablusgarp, Biga ve Diyarbakır serkomiserlikleri, Yemen polis müdürlüğü ile Bingazi, Zor, Çatalca ikinci komiserlikleri kurulmuştur (Tongur 1946: 167).

XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde başkentteki emniyet ve asayiş işlerini tamamen, taşrada ise önemli bir kısmını polis teşkilâtı üstlenmiş görünmektedir. Bu yükümlülük, fizikî ve bürokratik yapılanmasını oluşturma sürecindeki polis teşkilâtında, büyük miktarda eğitilmiş kadrolara ihtiyaç hissettirmektedir. Bu, bir müddet hizmet içi eğitimlerle giderilmeye çalışılmış ise de bu şekilde bir çözümün hem nicelik hem de nitelik bakımından yeterli olmadığı kısa zamanda görülmüştür.

Polis teşkilatında tespit edilen bu gerçeğe, Avrupalı devletlerin baskısı da eklenince, 1907'de Selanik'te, ilk Osmanlı polis okulu açıldı. Bunu İstanbul, Beyrut, Bağdat, Erzurum, Adana, Trabzon polis okullarının açılması takip etmiştir (Alyot 2008: 813-814).

Buna göre, polis teşkilatının bu gelişimi ve dönemin öznel şartları altında açılmış olan polis okullarında nasıl bir eğitim organize edilmiştir? Polis okuluna

geçilmeden önce nasıl bir altyapı oluşturulmuştur? Bu okullarda dersler nasıl düzenlenmiştir? Halen de devam ettirilmekte olan polis eğitiminde “uygulama”ya ne kadar yer verilmiştir? Bu eğitim sürecinde “başarı” hususunda hangi sonuçlar elde edilmiştir? Soruları, bu araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturacaktır. Bu çerçevede ilk olarak, Osmanlı eğitim sistemi içerisinde polis okullarına nasıl gelindiğini, gelenlerde ne gibi eksiklikler tespit edildiğini, buna karşılık da hangi yöntemi oluşturduklarını görmek gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, polis okuluna başlamadan önceki eğitim sürecini anlatmak gerekmektedir.

1.Polis Okulu Öncesi Eğitim

İç güvenlik olgusunun askerî bir hizmet olarak düşünülüp, bu minvalde yerine getirildiği dönemde, askerî eğitimin iç güvenlik hizmetleri için de yeterli olduğu fikri hâkimdi. Zaptiye Nezaretinde iç güvenlikle ilgili çalışan görevlilerin güçlü, kuvvetli ve iyi bir askerî eğitim almış olmaları yeterliydi. Fakat XIX. yüzyılın ilk yarısında Avrupa' da, ikinci yarısında da Osmanlı ülkesinde iç ve dış güvenlik ayrılmaya başlamıştı. Bu süreçte, (XIX. yüzyıl sonlarıyla XX. yüzyıl başlarında), Osmanlı ülkesindeki sosyal, siyasal gelişmeler beraberinde bazı idarî değişiklikler de getirdi.

Bu dönemde Osmanlı polis memurları, her ne kadar okuryazar kimseler arasından seçiliyorsa da, adlî ve idarî işlerde yalnız okuyup yazmak yetmediğinden hukukî bilgilerine de ihtiyaç duyuluyordu. Daha polis okulları açılmadan polis adaylarına hukukî bilgileri kazandırmak, daha donanımlı yapmak için bir dersane açılmıştır (Tongur 1946: 169). Polislerin eğitimi için açılmasına karar verilen bu dershane, 29 Mart 1891 tarihidir ve padişahın bir iradesine dayanmaktadır. Bu dershanenin ilk hocası ise fahri olarak ders veren dava vekili Refik Bey olmuştur (Birinci 1999: 11-13).

Polis eğitimiyle ilgili ilk teşebbüs olması hasebiyle önemli bir belge olan irade incelendiğinde ilginç bilgilerle karşılaşırız. Öncelikle polisin nasıl bir işlem yürütmesi gerektiği anlatılmaktadır. Buna göre mahkemeye sevk olunan şüpheli hakkındaki iddiaların, savcılık makamınca derlenmiş olan her türlü delille seri bir şekilde ispatlanabilmesi gerekir. Böylece şüphelilerin en seri şekilde yargılanarak hakkındaki iddiaların bir sonuca bağlanması sağlanmış olacaktır. Bu da, ancak, zabıta tarafından yapılan ilk soruşturmanın mükemmel bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Bu şekilde, polisin görevinin oldukça önemli olduğu hatırlatılmaktadır. Bunun için de polisin bilgi birikimi yeterli olmalıdır. İşte bu ihtiyacı karşılamak için dershane açılmasına karar verilmiştir. Bir hizmet içi eğitim mahiyetinde olan dershanenin amacı, günümüzdeki anlamıyla, şüphelilerle ilgili soruşturmaların

düzgün yapılması olup, bu amaca ulaşmak için dershanedeki kurs programında 'ceza yargılamaları usulü', 'ceza kanunu' ve 'ilk soruşturmanın yapılması' ana konular olarak belirlenmiştir. Yine iradenin incelenmesinden, açılan dershanedeki eğitime İstanbul'da görevli polis, çavuş ve komiserlerden oluşan 40 kişilik bir grubun katıldığı, eğitime katılımın isteğe bağlı olduğu, kursu başarıyla bitirenlerin görevde yükselmelerinin sağlanması, komiserlerin sayısının belli bir seviyeye ulaştığında ise illerdeki polis komiserliklerinin bu görevlilere verilmesinin planlandığı anlaşılmaktadır.

Belki isteğe bağlı olmasından, belki verilen eğitimin yetersizliğinden belki de başka bilmediğimiz sebeplerden dolayı bu uygulamanın çok uzun süre devam etmediği anlaşılmaktadır. Ancak, her ne sebeple vazgeçilmiş olursa olsun dershane uygulamasından başarısızlık sebebiyle vazgeçilmediği aksine bunun yetersiz olduğu daha fazlasının yapılması gerektiği kanaatine varıldığı görülmektedir. Bu düşüncenin hayata geçirilmesi için polis okulu açılmasına karar verilmiş ve ilk uygulaması da Rumeli'de olmuştur.

2. Polis Okullarının Açılması

Böylece, Osmanlı Devleti'nde ilk polis okulu 1907 tarihinde Selanik'te açılmıştır. XIX. yüzyıldan beri devam eden ve XX. yüzyıl başlarında da sürdürülen dış tahrikler sebebiyle Rumeli'deki Bulgar, Ulah, Sırp ve Rum çeteleri devamlı kargaşa çıkararak memleketin asayişini, iç güvenliğini bozuyorlardı. Sonra da bozulan bu iç güvenliği bahane eden Avrupalılar bölgedeki Hıristiyanların güvenliklerinin kendileri tarafından sağlanmasını talep ediyorlardı. Böylece Osmanlı'nın iç işlerine doğrudan girmiş olacaktı. Osmanlı Devleti ise, bölgedeki güvenliğin sağlamanın kendi sorumluluğunda olduğunu belirterek, bu isteği reddediyordu. Fakat bu talep ve yoğun baskılara da kayıtsız kalmıyordu. Hem bölgedeki emniyet ve asayiş sağlayacak ilave tedbirler almaya çalışıyor hem de emniyet ve asayişle görevli polis ve jandarma kuvvetlerinde bazı yeni düzenlemeler yapıyordu. Bu düzenlemelerin nasıl yapılması gerektiği konusunda da Avrupalı uzmanlardan yararlanmaya çalışıyordu. Bu düşünce ve çabaların sonucunda Selanik'te bir polis okulunun açılmasına karar verildi. Açılan bu polis okulunun başına da müdür olarak Belçikalı Leon Brozo getirildi (Okçabol 1940:174-175). Anlaşıyor ki, Osmanlı'da açılan ilk polis okulu, hem döneminin batılılaşma çabalarının bir parçası olarak hem de polis ve jandarma kuvvetlerinde yapılması kabul edilen bazı ıslahat hareketlerinin bir parçası olarak hayata geçirilmiştir. Selanik Polis Okulunun öğrencileri, Selanik, Manastır, Üsküp ve Kosova'dan gönderilen komiser ve polislerden oluşuyordu. Başka bir ifadeyle, bilfiil kadrolarında görevli olan personel için yapılmış bir düzenleme gibi

görülmektedir. Daha önce uygulandığını gördüğümüz 'dershane' uygulamasının bir nevi, Avrupa modeline uygun biçimde geliştirilmiş hali gibidir. Dershane için de söylediğimiz gibi, bu uygulama da, en azından başlangıçta hizmet içi eğitim modelinde işletilmiştir.

II. Meşrutiyet'ten sonra, ıslahlata devam edilmiş; Zaptiye Nezareti bünyesinde kimi değişiklikler yapılmıştır. Bizim açımızdan en önemlisi, Farukîzade Sami Paşa'nın zaptiye nazırlığı döneminde, daha önce ilk örneğini Selanik'te gördüğümüz polis okulunun İstanbul'da da açılmasına karar verilmiş olmasıdır. İstanbul'da polis okulunun açılmasına karar verilmiş ama nerede açılacağı, daha belirsizdir. Ancak, yapılması gerekenler konusunda da geç kalmak, vakit kaybetmek istenilmemektedir. Geç kalmamak için hızlı bir karar verildi; polis okulu açılıncaya kadar İstanbul'da görevli komiser ve polisler, Direklerarası'nda bulunan "Ferah Tiyatrosu"nda, meslekî ve etik konularını kapsayan konferans/dersler verilmesi kararlaştırıldı (Alyot 2008: 814). Nihayetinde İstanbul Polis Okulu'nun, 1909 yılı Haziran ayı sonlarında Yıldız Sarayı içinde açılmasına karar verildi. Selanik'teki ilk örneği gibi, buradaki polis okulunun da öğretim süresinin altı ay olması kararlaştırıldı. Okulun ilk öğrencileri, 250'si İstanbul içinden ve 150'si de taşra karakollarında görevli polisler olmak üzere toplam 400 kişiydi (Cevizliler 2010: 230). Bu sayıya ve nispeten hızlı eğitime rağmen bu okul, imparatorluğun o zamana kadar hiç okul görmemiş, eğitim almamış polis kadrosunu tek başına yetiştirmeye yeterli değildi. Bu açıkça görülebilirdi. Bunun için II.Meşrutiyet hükümetleri ülkenin farklı merkezlerinde polis okulları açmaya devam etti. Böylece Beyrut, Bağdat, Erzurum, Adana ve Trabzon'da da polis okulları açıldı (Alyot 2008: 813-814). Ülke içinde polis okullarının sayısı 10'a yaklaşmış oldu. Polis okullarının getirdiklerinin farkına varan idare bunun sayılarını giderek de arttıracak gibi görünmektedir.

2.1. Polis Okullarında Eğitim

Osmanlı'nın ilk polis okulunun Selanik'te açıldığını yukarıda söylemiştik. 1907 yılında, Selanik'te ilk Polis Okulu'nun açıldığı dönemde, polis teşkilâtının kuruluş ve çalışma esaslarını belirleyen bir de nizamname yayınlandı. Ancak bu nizamnamede polis okuluyla ilgili her hangi bir hüküm bulunmuyordu. Bu nizamnamenin, sanki polis okulu uygulamasından hiç haberi yok gibiydi. Bu nizamnamede hiç bahsedilmemesine karşın polis okullarında eğitim süresinin altı ay olması belirlenmişti. Emniyet-i Umumiye Müdürü Galip Bey ile Dersaadet Polis Mektebi Müdürü Ahmet Bey'in, mesleki incelemelerde bulunmak için 1909'da Londra'ya yaptıkları ziyaretten sonra eğitim müddetinin dört aya indirildiğini

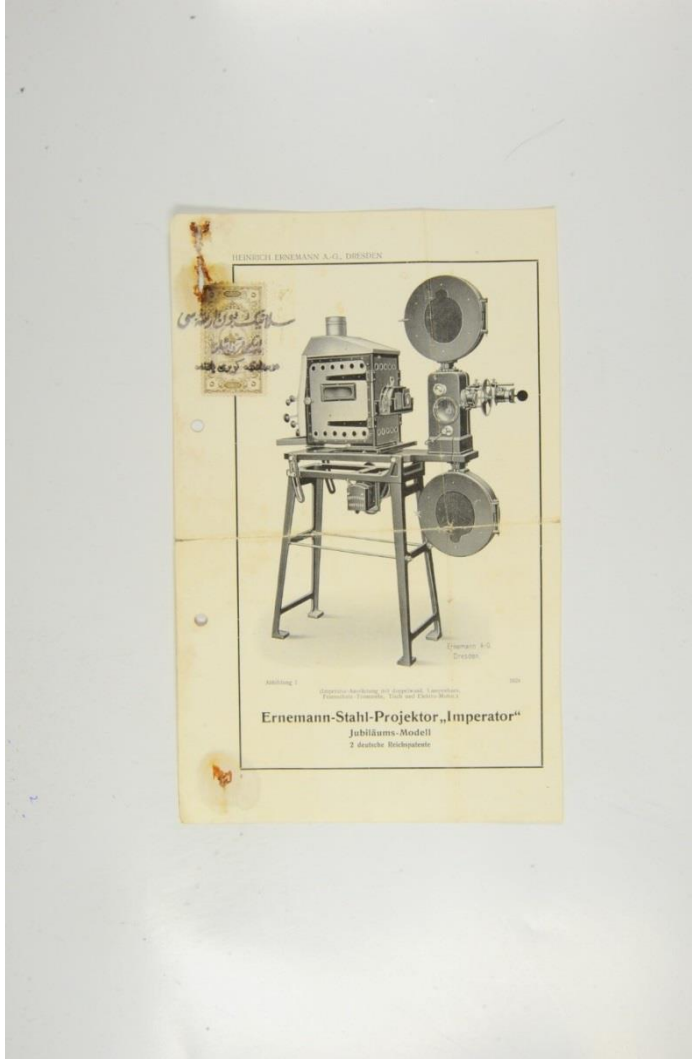
görüyoruz (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=16975, 04.01.2014.2).

1907 yılında yayınlanan, polis teşkilâtının kuruluş ve çalışma esaslarını belirleyen nizamnamede, polis okulundan ve polis eğitiminden bahsetmese de 1908'de çıkarılan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Teşkilât Kanunu buna yeterince yer vermiştir. Dahası, Selanik'in yanında, yakın gelecekte İstanbul'da, Erzurum'da, Bağdat'ta ve Beyrut'ta da birer polis okulunun açılacağına bilgisini de vermiştir. İlave olarak da, bu okullarda kimlerin görev yapacaklarını belirlemiştir. Başlangıçta, Selanik'te açıldığında hiç bir hukukî düzenleme yok iken, artık hukukî çerçevesinin çizildiği, kurallarının, geleneklerinin olduğu bir yapılaşmaya doğru gidilmekte olduğunu görüyoruz.

1. Dünya Savaşı'nın öncesinde, polis okulları ile ilgili olarak, hukukî düzenlemelere devam edilmiştir. 1910 tarihinde *Polis Mektepleri Nizamnamesi* yayınlanarak Osmanlı'da polis eğitimi ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu nizamnameye göre polis okulları, her hangi bir eğitim kurumu olarak değerlendirilmek yerine, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine doğrudan bağlı bir birim olarak tanımlanmıştır. Polis okullarının kadrosu, yüzbaşı rütbesinde bir müdür, bir kanun dersleri öğretmeni, mülazım-ı evvel rütbesinde bir dâhiliye müdürü, mülazım rütbesinde iki dâhiliye zabiti, komiser veya komiser yardımcısı rütbesinde 3 dâhiliye komiseri, doktor, eczacı, hesap memuru ve mutemet olarak belirlenmiştir. Polis eğitiminin başlangıcında hizmet içi eğitim olarak başlayan sisteme daha sonraki dönemlerde, dışarıdan öğrenciler de alınmaya başlanmıştır (Çebitürk 2009: 106). Polis okullarında eğitim-öğretim ve terbiyeden, okul müdürü Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine karşı sorumlu tutulmuştur. Eğitim süresi, eskiden de olduğu gibi dört aydır. Bu süre, altışar haftalık sınıflara ayrılmıştır. İstanbul'daki polis okulunun hukuk derslerine hukuk mektebi mezunu ve zabıta hizmetlerinde istihdam edilen bir öğretmen girmektedir. Diğer dersler ise yukarıda sayılan okul heyeti tarafından verilmektedir (Çebitürk 2009: 113-114). Fakat zamanla, Dersaadet Polis Okulu'nda eskrim talimi dersine giren Ziya Bey örneğinde olduğu gibi, okul dışından öğretmenlerin de girdikleri görülmektedir (BOA. DH. EUM. MEM.44/23).

Diğer taraftan, Beyrut Polis Okulunda dil sorunu çıkmıştır. Buradaki bazı öğrencilerin Türkçeyi iyi bilmemeleri sorun teşkil etmiştir. Okul idaresi, bu sorunu Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine iletmiştir. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, 6 Haziran 1912 tarihli kararıyla, Beyrut Polis Okuluna mahsus olmak üzere eğitim süresini 6 aya çıkarıp, muhtemelen ilave sürenin bir kısmını da dil sorununa vakit ayırarak ortaya çıkan bu problemi çözmeye çalışmıştır (BOA. DH. İD. 67/-2/43).

Eğitim alanında, bütün polis okullarında aynı esnekliği tespit edememek de, teknolojik yeniliklere adaptasyonda oldukça hızlı davranıldığını görüyoruz. Bugün bile teknolojik hızla yetişmede oldukça sıkıntılarının yaşandığı bir dönemde, İstanbul polis okulunda sinema teknolojisini kullanılmaya başlandığını biliyoruz. Daha XIX. Yüzyıl sonlarından itibaren Osmanlı'ya girmiş olan sinema teknolojisini, 22 Şubat 1917 tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ile Selanik Bonmarşesi sahipleri olan İpekçi Kardeşler arasında yapılan mukavelename ile (aşağıda resmi gösterilen sinema makinesi) Dersaadet Polis Okulu için 16300 kuruş bedelle satın alarak kullanmaya başlamıştır (BOA. DH. EUM. LVZ. 39/A /35).

2.2. Polis Okulları Ders Programları

Selanik Polis Okulunun 1910 yılındaki müfredatı içinde, polis nizamnamesi ve zabitanın görevleri, ceza kanunu, ceza muhakemesi usulü, idare hukuku ve genel kaideleri, resmî ve adlî yazışmalar, hukuk ilmine giriş, hıfz-ı sıhha ve ilk yardım, jimnastik ve yanaşık düzen dersleri bulunuyordu. 1912 yılına gelindiğinde bu derslere, daktiloskopi ve telgraf dersi de eklenmiştir (Şahin, 2001: 19).

1909'da kurulan İstanbul Polis Okulunun müfredatının ise; kanunlar, polis nizamnamesi, telefon ve telgraf muhaberesi, beden terbiyesi-eskrim, otomobil-motor ve makine sevki idaresi, meslek terbiyesi ve fiil-i hizmet, atış nazariyesi ve tatbikatı, acil müdavaat ve hıfzı sıhha, daktiloskopi ve fotoğraf, hesap, yazışma usulü, kroki, jimnastik derslerinden oluştuğu görülmektedir (Alyot 2008: 814-Okçabol 1940: 180 ve Tongur 1946: 266).

1907 tarihli nizamnamede polis okullarından hiç bahsedilmemesine rağmen, 1910'da yayınlanan *Polis Mektepleri Nizamnamesinde* polis okullarının mevzuat alt yapısı oluşturulmuştur. Bu nizamname, aynı zamanda polis okullarında okutulması gereken derslerden de bahsetmiş olup, kanun derslerini, hukuka giriş, ceza kanunu, ceza kanunu usulünün adlî zabıta kısmı ve girişi, adlî zabıta hukuku, devletler özel hukukunun zabıtaya ait kısmı, polis nizamnamesi olarak belirlemiştir. Yine nizamnamenin incelenmesinden, kroki, uygulamalı telgrafçılık ve telefon kullanımı, terbiye-i bedenîye ve meslekîye, fotoğrafçılık, jimnastik, hıfz-ı sıhha ve ilk yardım ile talim derslerinin de müfredatta olduğu görülmektedir (Çebitürk 2009: 114-117).

İleriki bölümde bu derslerin içerik ve uygulanma esasları ayrıca incelenecektir. Burada, Selanik'teki okulun önceden belirlenmiş bir program olmaksızın açıldığını, hatta hemen hemen Selanik polis okulu ile aynı zamanlarda çıkmış olan polis teşkilâtının kuruluş ve çalışma esaslarını belirleyen nizamnamede bile bu konudan hiç bahsedilmediğinin altını çizmek gerekir. Ancak gerek 1908 de çıkarılan nizamnamede gerekse bunu takip eden, özellikle 1910 nizamnamesinde, polis okulları ile ilgili ciddi düzenlemeler yer almıştır. Bu düzenlemeler okullarda okutulacak derslere kadar ayrıntıya inmiştir. Şimdi ise, bu derslerin içerikleri ve uygulaması hakkındaki gelişmeleri incelemek gerekecektir.

2.3. Derslerin İçerikleri ve Uygulanması

1910 tarihli nizamnamede tek tek belirlenen dersler hem teorik hem pratik dersler olarak düşünülmüştür. Eğitim süresinin önce altı ay olarak başladığını

ama 1909'dan sonra dört aya indirildiğini biliyoruz. Bu dört ayın, altışar haftalık sınıflara ayrıldığını, müfredatta yer alan derslerin de buna göre ayarlandığını görüyoruz. Nizamnamede, derslere yönelik ayırımın pratik/uygulamalı derslerde daha açık olmasına karşın teorik derslerin kanunlar başlığı altında bütün hukuk derslerini kapsayacak şekilde tanımlandığını biliyoruz.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, polis okullarında okutulacak derslerin içeriklerini belirlemiş ve bu içeriklere uygun bir kitap yazacak kişiye fahri olarak polis okulu birinci öğretmeni unvanını vereceğini ilan etmiştir. Ayrıca bu kitapta, hukuka giriş, ceza muhakemesi usulü, ceza kanunu, idare hukuku, tatbikat ve kitabet bölümünü yazacak kişiye 4.000 kuruş, terbiye-i bedeniyye ve meslekiyye, hıfz-ı sıhha ve müdaavat-ı evveliye ve kroki bölümünü yazacak kişiye ise 2.000 kuruş ödül vaat etmiştir (BOA. DH. EUM. THR.89/20). Belirlenen bu içerikten aşağıda dersler konusunda bahsedilecektir.

2.3.1 Teorik Dersler

Hukuk ilmine giriş: Dersin içeriği, kanun, nizam, örf ve âdetin tarifi, hükümet, hâkimiyet-i milliye, seçim ve kanun-ı esasinin tarifi ve kanun-i esasiyle tesis edilen adlî teşkilâtın tatbik ve icrasıyla, mahkeme çeşitleri ve vazifeleridir. Seçim konusu işlenirken, belediye ve idare meclisi, seçim şekli ve seçimlere fesat karıştıranlara uygulanacak cezalardan da bahsedileceği dile getirilmektedir (BOA. DH. EUM. THR.89/20).

Ceza kanunu: Genel olarak suçlar, umumî ceza kanununa giriş (BOA. DH. EUM. THR.89/6), ceza kanunu hakkında bir fikir hâsil edecek tarzda öz bilgi, suçun vasıfları, oluş şekilleri, kısımları ve bu kısımlarına nazaran tarif ve ağırlıkları, meydana gelen bir fiilin suç olup olmadığının örneklerle açıklanması (BOA. DH. EUM. THR.89/20) bu dersin konularını oluşturmaktadır.

Ceza muhakemesi usulü: Bu ders, ceza muhakemesi kanununa dair başlangıç bilgileri, kamu hukuku ve şahsî davaların tarifi ve taksimatı, bu davaların kimler tarafından ve hangi şartlarda açılacağı ve bu davaların ne suretle vücut bulabileceği, zamanaşımı kavramı ile kanunda zabıta'yı ilgilendiren konuların madde madde incelenmesi (BOA. DH. EUM. THR.89/20), konut dokunulmazlığı, konutlara nasıl girileceği, meşru olmayan hapsedilmelere karşı kişi hürriyetinin korunmasıyla ilgili mevzuat konularından oluşmaktadır (Çebitürk 2009: 115).

İdare hukuku: Dersin konuları, anayasa hakkında kısa ve öz bilgi, idarî teşkilât, merkezî idare ve vilayet idaresi, devletler hukuku konuları, karasuları, askerî ve ticarî mahiyetteki yabancı gemilerde işlenen suçlar ile bu gemi personelinin karada işledikleri suçlarda polisi ilgilendiren konular, Osmanlı

topraklarında ikamet eden yabancıların sahip oldukları imtiyaz ve müsaadeler ile kendi aralarında ya da Osmanlı vatandaşlarıyla karıştıkları suçlarda polislerin görevlerinin misallerle izahı olarak belirlenmiştir (BOA. DH. EUM. THR.89/20).

Polis nizamnamesi: Mevcut polis nizamnamesinin örneklerle izahı, nizamnamenin teşkilâtla ilgili kısımlarının mevcut durumla mukayesesi, cemiyetler, matbaalar, belediye, liman, orman, telgraf ve posta, içki, avcılık ve pasaport gibi konuların polisi ilgilendiren konuları bu dersin içeriğini oluşturmaktadır (BOA. DH. EUM. THR.89/20).

1910 tarihli nizamnameye göre, bu derste, birinci sınıfta nizamnamenin meşrutiyetle kabul edilen maddeleri, ikinci sınıfta serseriler, toplantı, cemiyetler, matbaalar ve diğer kanunlardan gerekli olan maddeler, üçüncü sınıfta ise parmak izi hakkında nazari ve uygulamalı eğitim verilmesi gerekmektedir (Çebitürk 2009: 116- 121).

Devletler hukuku: Bu dersin konusu, öğrencilere devletler hukukunun mahiyetine dair toptan bir fikir edindirme ve bazı devletlere verilen imtiyaz konularından müteşekkildir (BOA. DH. EUM. THR.89/6).

Hukuk dersleriyle ilgili olarak, İstanbul Polis Okulu kanunlar ve tatbikat dersi hocası, hukuk fakültesi mezunu Zeki Bey tarafından 1913 tarihinde, *İstanbul Polis Mektebinde Takrir Olunan Kavânin ve Tatbikât* isimli bir kitap da yazılmıştır. Kapak ve devamı sayfasında, kitabın, İstanbul Polis Okulunda okutulan kanun ve tatbikat derslerinin hülâsalarını içerdiği belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle kitabın, hukuka giriş, ceza kanunu nazariyatı ve ceza muhakemesi usulü, anayasa, özel ve genel devletler hukuku, yabancıların ayrıcalıkları, ceza kanunu tefsirleriyle, adli zabıtayı ilgilendiren muameleler ile adli evraklara ait örnekleri ihtiva ettiği açıklanmaktadır (<http://nadireserler.atauni.edu.tr/sayfagoster.php?path=/qnap1/2011/K5754/lowres/0002.jpg15.01.2014>, 1,2).

Kitabın "İfade-i Mahsusa" isimli bölümünde ise, polis okulunda okutulan ve yukarıda bahsedilen derslerin birleştirilerek, tek bir ders şeklinde okutulması yönünde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin bir kararının varlığından bahsetmektedir. Polis okullarında eğitimin bu şekilde yapıyor olmasına rağmen, böyle bir programla, dört aylık bir eğitim döneminde istenilen sonucun alınmasının zor olduğu savunulmaktadır. Ama yine de, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetince hukuk derslerinin tek bir program olarak öğretilmesi için bir eserin yazılması yönünde yarışma sonucunda bu kitabın yazıldığı belirtilmektedir. Yeni bir program belirleninceye kadar bu kitabın ihtiyacı karşılayacağı ümit edilmektedir. (<http://nadireserler.atauni.edu.tr/sayfagoster.php?path=/qnap1/2011/K5754/lowres/0002.jpg15.01.2014>, 2) Ancak yeni program yapılamamış, 1924 yılında, kitabın üçüncü baskısı yapılmıştır. Yazar Zeki Bey, bu

baskının “İfade-i Mahsusa” bölümünde, İstanbul Polis Okulunda kanunlar hocası olarak görev yaptığı zaman öğrencilere kolaylık olmak üzere, derste anlattıklarından ve programa uygun olarak bu kitabı yayınladığını dile getirmektedir. Ancak yayınlanan bu eserin, kanun, nizam ve ders programlarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle, daha sonra, *Mecelle-i Vezai-i Zabıta* ismiyle ikinci baskısının yapıldığını söylemektedir. Şimdi ise, öğretmenlik ve ders programlarında meydana gelen esaslı ve önemli değişiklikler ve eserin tükenmesi sebebiyle üçüncü baskısının yapılmak zorunda kaldığını belirtmektedir (<http://nadireserler.atauni.edu.tr/sayfagoster.php?path=/qnap1/2011/K5755/lowres/0002.jpg> 15.01.2014. 2).

Kitap hukuk ilminin tarifiyle başlamakta; ceza genel hukuku konularıyla devam etmektedir. Devamında ceza özel hukukunun konularına girerek, suçlar, tek tek incelenmektedir. Kitabın son bölümünde ise, kabahatler konusunu ele aldıktan sonra devletler hukuku konularına değinilmiştir (Zengin ve Demir 2011: 36-39).

Yukarıdaki hukuk derslerinin içerikleri incelendiğinde, tüm derslerde, salt hukuk değil konuyla ilgili polisi ilgilendiren yönler ağırlık verildiği, mevzuatın misallerle izahına çalışıldığı ve seçilen konuların pratikte polisin karşısına çıkabilecek alanlardan oluştuğu görülmektedir. Müfredat, bir imparatorluk olan ve kapitülasyonlarla yabancılara bazı ayrıcalıklar tanıyan Osmanlıda polisin bu alanda kendini yetiştirme çalışmalarını açıkça göstermektedir. Ders programlarının amacının polisi çalışma hayatındaki görevlere hazırlamak olduğu düşünülürse Osmanlı polisinin çalışma alanıyla günümüzdeki çalışma alanının büyük oranda örtüştüğü anlaşılmaktadır.

2.3.2. Uygulamalı Dersler

Daktiloskopi (parmak izi) ve fotoğraf: Polisiye hizmetlerde fotoğraf birkaç açıdan önemlidir. İlk başta olay yerleri fotoğraflanarak, zamanın ve çevrenin bozucu etkisinden korunmuş olur. Ayrıca yazıyla ya da çizimlerle ifade edilemeyen, atlanılan veya önemsiz addedildiği için kayda geçirilmeyen bazı detaylar, soruşturmanın ilerleyen safhalarında önem kazanabilir. Dolayısıyla olayların aydınlatılmasında ehemmiyeti büyüktür. Ayrıca şüphelilerin sicilinin tutulmasında da fotoğraf oldukça gereklidir; en önemli tarafı ise, istihbarat hizmetlerinde kullanılmasıdır. Fotoğrafın bu gibi faydalarından dolayı Osmanlı polisi, hem en erken zamanlardan beri fotoğraftan faydalanmış hem de polis okullarında bu, ders olarak okutulmuştur.

XX. yüzyıl başlarından itibaren, polisiye hizmetlerde, parmak izi

teknolojisinden de faydalanılıyordu. 1910 tarihinde, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesinde, parmak izi işleriyle meşgul olmak üzere, Daktiloskopi Şube Reisliği ismiyle bir birim kuruldu. Ayrıca polis okullarında bu konuda da eğitim vermeye başlandı (Şahin 2010: 19). Parmak izi fotoğraflarının alınarak saklanmasından dolayı olsa gerektir ki bu iki konu birlikte değerlendirilip okullarda bir ders olarak verilmiştir.

1912 tarihinde İstanbul Polis Okulu komiser muavinlerinden Corci Efendi tarafından *Polis Mektebine Mahsus Resimli Ameli ve Nazari Fenn-i Fotoğrafya* isimli, 62 sayfadan oluşan, bir kitap yazılmış ve okul idaresi tarafından bastırılarak, ders kitabı olarak kullanılmıştır.

Bu kitabın takdiminde, Corci Efendi, polis okulunda okutulan fotoğraf kitabının oldukça kısaltılmış olduğundan ve verilen bilgilerin de zamanla talebeler tarafından unutulduğundan, bu mahzurları ortadan kaldırmak ve meslektaşlarına bir hizmette bulunmak için bu kitabı yazdığını belirtmektedir (Corci 1328: 2). Buradan, bu kitaptan önce fotoğraf konusunda okulda ayrı bir ders kitabının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Corci Efendi'nin kitabı incelendiğinde; kitabın on bir fasıldan oluştuğu görülmektedir. Birinci fasılda fotoğraf kelimesinin kökenlerine değinilerek fotoğrafçılığın hikmet ve kimyanın birleşmesinden meydana geldiği açıklanmaktadır. Daha sonra fotoğrafın tarihçesi hakkında da bilgi verilmektedir. Buna göre, ilk defa 1760'larda Fransız kimyager Nikeferoni ve Büyük Alberto tarafından bu konudaki çalışmaların başlatıldığı anlatılmaktadır. Ancak bu çalışmalarla bazı sonuçlar elde edildi ise de, fotoğraf ortaya çıkmamıştır. Nikeferoni vefat edince, Alberto, çalışmalarına onun oğlu ve ressam Denger'le devam etmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, 1842'de, ilk defa, bir cismin şeklini cam üzerine zabt ve tesbit ettiler. Fotoğrafın pratikte, piyasada kullanımı ise, ancak 1862'de mümkün olabilmiştir (Corci 1328: 3-5). Bu bilgilerden sonra fotoğraf konusu ikiye ayrılarak anlatılmıştır. Birincisinin, bir cismin fotoğraf makinesinde bulunan objektif vasıtasıyla arkasında bulunan ilaçlı cam üzerine aksettirilmesiyle alınan resim, ikincisinin ise, bir resim esas alınarak onu çoğaltmak veya küçük resimleri büyültmek olduğu belirtilmektedir (Corci 1328: 6).

İkinci fasılda fotoğraf makinesi tanıtılmakta; makinenin siyah bez ve sehpa da dâhil olmak üzere 10 parçadan oluştuğu açıklanmaktadır. Fasılın devamında, bu parçaların görevleri ve çalışma esasları da izah edilmektedir (Corci 1328: 6-16)

Üçüncü fasıl fotoğraf çekilecek odanın (atölye) özelliklerine ayrılmıştır. Bu fasılda fotoğrafın polislikte kullanımına değinilmektedir. Meslekte, fotoğrafı çekilecek şahsı her zaman atölyeye getirmek mümkün olmadığından, ayrıca bir

olay yerinde resim çekmek gerektiğinde, ortam bozulmadan, bu işin yapılması mecburiyetinden dolayı her zaman ışığın geliş yönünün ayarlanamayacağı, bundan dolayı fotoğrafı çekilecek şahsın veya eşyanın mahalline göre, makinenin tanzim edilmesi gerektiği izah edilmektedir (Corci 1328: 16-21).

Bir diğer bölümde, zamanın Avrupa'sında kullanılan, Osmanlıda da kullanılması planlanan istihbarat amaçlı fotoğraf makinelerinden de bahsedilmektedir. Bu makineler küçük ebatlarda ve objektifleri düğme büyüklüğünde olup iki tipi bulunduğu belirtilmektedir: Birincisinde, fotoğraf makinesi pantolon veya yelek altına saklanarak objektifi düğme deliğinden dışarı çıkarılırdı; pantolonun cebine ise, bir bağla ucu hazır hale getirilerek şüpheli kişi veya kişiler görüldüğünde cepteki uçtan faydalanılarak fotoğraf çekilirdi. İkinci tip makine ise, cep saati şeklinde olanıdır. Şüpheli kişi görüldüğünde saate bakmak bahanesiyle fotoğrafı çekilir. Bu konu, kitapta şu şekilde geçmektedir:

Yakında Osmanlı zabıtasında dahi istimal olunmak üzere tahtı tezkerede bulunan Avrupa zabıtasının istimal ettiği şamberlegaler yani fotoğraf polisi namı virilen fotoğraf makineleri vardır ki biri ufak kıtada pantolon veya yelek altında saklanılarak düğme kadar küçük olan objektif düğme deliklerinin yerinden dışarı çıkarılıp diğer tarafından dahi ta pantolonun cebine kadar giden bir gaydan ucu hazır bulunarak karşudan gelen ve resmi alınması icab iden bir veya birkaç şahsın haberi olmaksızın an-ı vahitte müteaddit kıyafette resimleri anz idülür. Diğer nev'i ise ceb saati şeklinde olup yelek cebinde bulunur ve kurulduğu yerden düğme kadar objektifi olup resimleri icab iden şahısların karşısına çıkup saate bakmak bahanesiyle cebinden çıkarup ufak objektif vasıtasıyla an-ı vahitte resm ahz idülür. Avrupa zabıtası bu babda pek çok muvaffakiyet görmüş oldukları cihetle bu nev'i makineleri fotoğraf-ı polis namı virmişlerdir (Corci, 1328:21).

Dördüncü fasıl karanlık odayı; beş, altı, yedi, sekiz, dokuzuncu fasıllar karanlık odada fotoğraf çıkarma usullerini anlatmaktadır. Onuncu fasıl küçük resimleri büyütme anlatmaktadır (Corci 1328: 21-58).

On birinci fasıl ise polisiye açıdan önemli bir konuya ayrılmıştır. Bu fasılda parmak izinden bahsedilerek zabıta açısından önemine değinilmektedir. Konunun girişinde, parmak izinin ana rahminde insan bedeninin oluşmaya başlamasıyla ortaya çıktığı, yara, yanma gibi sebeplerle yok olmadığı takdirde ölünceye kadar varlığını sürdürdüğü, bir insanın parmak izinin diğerine asla benzemediği, bu sebepten dolayı zabıta için çok önemli olduğu belirtilmektedir (Corci, 1328: 58-62).

Kitapta, parmak izlerinde nazar-ı dikkate alınacak konunun parmak uçlarında bulunan çizgilerin arasındaki deltaların olduğu, bu deltaların ise dört çeşitten oluştuğu açıklanmaktadır. Bir şüphelinin parmak izinin alınmasının matbaa mürekkebi sürülmüş bir ıstampaya parmakların birinci boğumundan itibaren her tarafını mürekkep kaplamak üzere bastırıp kâğıt üzerine nakletmek suretiyle yapılması gerektiği izah edilmektedir. Olayda kullanılan ve suç yerinde terk edilen alet-edevat ve sair eşyaya parmak izi memurları gelinceye kadar dokunulmaması gerektiği, ilgili memurlar geldiklerinde eşyanın renkli veya renksiz oluşuna göre inceltmiş kömür tozu veya özel bir kimyevi madde yardımı ile parmak izlerini tespit ederek fotoğraflarını çektikten sonra gerekirse büyütülerek daktiloskopi (parmak izi) dairesinde muhafaza altında bulunan mevcut parmak izleriyle karşılaştırmak suretiyle şüphelinin tespit edilmeye çalışılacağı açıklanmaktadır (Corci 1328: 58-62).

Parmak izi konusunda teknolojinin ilerlemesiyle önemli değişiklikler olsa bile temel yaklaşımın değişmediği, özellikle, şüpheliden ve olay yerinden parmak izi alma konusundaki prosesin son zamanlara kadar teşkilâtta kullanılan usullerle büyük oranda örtüştüğü görülmektedir.

Fotoğrafçılık dersinde birinci sınıfta eğitim ve tarifler, ikinci ve üçüncü sınıflarda ise uygulamalı olarak fotoğraf çekimi ve banyosu konularının verilmesi gerektiği anlatılmaktadır (Çebitürk 2009: 120-122).

Motorlu nakliye vasıtalarının sevk ve idaresi: Polis teşkilâtında ulaşım önemlidir. Meydana gelen olaylara hızlı intikal, hayati önem arz ettiği kadar, şehirlerde alan hâkimiyetinin sağlanması da vazgeçilmezdir. XX. yüzyıl başlarında dünyada ve Osmanlıda, ulaşım sektöründe hızlı gelişmeler yaşanıyordu. Çağın yeniliklerini takip etmede oldukça başarılı olan polis teşkilâtı da, bu gelişmelerin içerisindeydi.

1915 tarihli Polis Levazımı Nizamnamesi'nde, otomobiller konusu düzenlenmiştir . Faslin birinci maddesinde şoförlerin kendilerine emanet edilen otomobilleri usulü çerçevesinde iyi şekilde sevk ve idare etmeye mecbur oldukları hükme bağlanmıştır. Devam eden maddelerde şoförlerin görevleri, otomobillerin kullanım esasları, otomobillerin, garajların ve şoförlerin denetiminin kimler tarafından yapılacağı ve ihmali görülenlere hangi cezaların verileceği belirlenmiştir (Çebitürk 2009:145-147).

Polis okullarında, aynı zamanda şoförlük eğitimi de verilmekteydi. Aşağıda, otomobil başında ders gören öğrenciler yer almaktadır (Çebitürk 2009: 379).

Otomobil eğitimi gören polis okulu öğrencileri

Hatta sadece polis teşkilâtının değil bu alanda diğer devlet kurumlarının da ihtiyaçları gideriliyordu. 1914'te Kayseri Belediyesinde şoförlük yapacak olan Halil Çavuş'un şoförlük eğitimi için Dersaadet Polis Okuluna gönderilmesi bu konuya örnektir (BOA. DH. EUM. LVZ.21/82). Polis okullarında sürücülük eğitimi sadece otomobille sınırlı olmayıp bisiklet kullanma eğitimi de verilmekteydi. (BOA. DH. EUM. MH.198/12) Bisiklet eğitimi terbiye-i meslekiyye ve bedeniyye dersinin konularından biriydi.(BOA. TFR.ISL 211/21076)

Bugünkü anlamda ilk kullanışlı bisiklet 1861'de Fransa'da geliştirildi. Bisikletin Osmanlı ülkesine girişi çok zaman almamıştır. İlk bisikletler 1880'lerde ithal edilmeye başlanmıştır. 1894'te, bir Avrupa gazetesinde yayınlanan ve ordularda bisiklet kullanımını konu alan yazı tercüme edilerek padişaha arz edilmiştir. 1895' te ise bisiklet saraya girmiş, diğer yandan, belediye bisiklet kullanımının düzenlenmesi için harekete geçmiştir. Devlette bisiklet, öncelikle, posta teşkilâtı, polis teşkilâtı ve orduda kullanılmıştır. Polis teşkilâtında bisikletin kullanılması II. Meşrutiyet sonrasındadır. Bu kapsamda vilayetlerde polis teşkilâtına bisiklet tedarikleri yapılmıştır. Ayrıca 1919 yılında Emniyet Umum Müdürlüğünde bir bisiklet bölümü de kurulmuştur (Süme ve Özsoy 2010: 346-353).

Kadrodaki polislerin bisikleti kullanmaya başlamalarıyla polis okullarında da bisiklet eğitimi verilmeye başlandı. Bu bağlamda, 1919 yılında, Dersaadet Polis Mektebinde öğrencilerin eğitiminde kullanılmak üzere üç adet bisiklet

bulunmaktaydı (BOA. DH. EUM. MH.198/12).

Hıfz-ı sıhha ve müdavaat-ı evveliyeye (sağlığı koruma ve ilk yardım): 1910 tarihli nizamnamede, dersin içeriği “*Beden sağlığı için uyulması gereken sıhhi tedbirler, binalar ve meskenler ile çarşı pazarın tertip ve temizliği hakkında gereken tedbirler, yaralar, yaralıya yardım için gereken tedbirler, suda boğulmak, suni teneffüs, zehirlenme esnasında yardım, zehirli hayvanlar tarafından ısırılanlara ilk yardım, sargı sarmak, yanıkları tedavi, çıkık ve burkulma ve kırıklara tedbirler*” olarak belirlenmiştir ve yine aynı nizamnameye göre dersin hocalığını okulun doktoru yapacaktır. Dersle ilgili birinci sınıfta beden yapısı ve sağlığın korunması, ikinci ve üçüncü sınıfta ise ilk yardım konularının işlenmesi planlanmıştır (Çebitürk 2009: 116-122).

Dersaadet Polis Mektebi tabibi, aynı zamanda hıfz-ı sıhha ve müdavaat-ı evveliyeye dersi hocasının yazdığı rapora göre bu ders, öğrencilere teorik ve pratik olarak verilmektedir. Belgeye göre derste, yaralıdan akan kanın atardamar veya toplardamar kanı olup olmadığının belirlenmesi, akan kanı durdurmak için yaranın üzerinin elle bastırılması, sargı ve askı uygulamaları, zehirlenme olaylarında zehrin kana karışarak zehirlenme alametlerinin oluşup oluşmadığının tespit edilmesi, suda boğulma olaylarında sun'i teneffüs yapılması konuları işlenilmektedir. Yine bu rapora göre polis okulu öğrencileri için bu bilgiler yeterli olup daha ileri uygulamalar doktorların işidir. Bu raporun sonuç kısmında, öğrencilere uygulamalı olarak gösterilen seyyar cerrah çantalarından her kazanın polis dairesinde ve şehirlerdeki büyük karakollarda birer adet bulunmasının faydalı olacağı belirtilmektedir (BOA. DH. EUM. VRK.7/31).

Dersaadet Polis Mektebi tabibi ve hıfz-ı sıhha ve müdavaat-ı evveliyeye dersi hocası Hüseyin Nail, 1910/1911 yılında *Polislikte Hıfz-ı Sıhha ve Müdavaat-ı İptidaiyye* isimli 71 sayfadan oluşan bir de kitap yazmıştır. Kitabın mukaddime kısmında, okulun dört aylık süresinde, hıfz-ı sıhha dersinin okumak ve yazdırmak usulüyle işlenmesinin doğru olamayacağını, öğrenciler için daha kolay ve faydalı bir öğretim yapabilmek için bu kitabı yazdığını belirtmektedir (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=16975, 04.01.2014.2).

Kitap iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda derse giriş mahiyetinde, insan vücudunun kısımları incelenmektedir. Bu bölümde iskelet sistemi, organlar, sinirler, kaslar, cilt, dişler gibi konular işlenmektedir. Ayrıca temiz su ve hava ile güneş ışığının önemine değinilmektedir. Faslın sonunda ise hareketli hayatın gerekliliğine de değinilerek “*hayat hareketle kaimdir*” vurgusu yapılmakta ve insandaki zayıflık ve dermansızlığın, jimnastik ve idman hareketlerinin yapılmamasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. (<http://nadireserler.atauni.edu.tr/detaygoster.php?k=16975>, 04. 01. 2014. 2-42).

İkinci fasılda ise ilk yardım konusuna geçilerek güneş geçmesi, suda boğulma, zehirlenme, yanma, burkulma, çıkık, yılan ısırması, kuduz hayvan ısırması, burkulma, yaralanma gibi olaylara maruz kalanlara yapılacak ilk yardım uygulamaları gerektiğinde çizimlerle de desteklenerek anlatılmaktadır. Yine bu bölümde sargı sarma, akan kanı dindirme, sun'i teneffüs gibi müdahalelerin nasıl yapılacağı işlenmektedir. Sarhoşlara yapılması gereken tıbbî yardım da bu bölümün konularındandır. (<http://nadireserler.atauni.edu.tr/detaygoster.php?k=16975>, 04. 01. 2014. 42-71).

Hıfz-ı Sıhha ve Müdavaat-ı Evvelîye dersiyle ilgili olarak Mekteb-i Tıbbiye Müzesinden bir de iskelet istenilmiştir. Bu konuyla ilgili 17 Temmuz 1909 tarihli yazıda iskeletin, öğrencilerin konuyla ilgili meleke ve alışkanlıklarını arttırmak ile kemik ve kaslar hakkında bir fikir sahibi olmalarını temin için gerekli olduğundan bahsedilmektedir (BOA. ZB.349/111).

Dersin ismi ve içeriğinden de anlaşılacağı üzere, sadece ilk yardım konularının öğretilmesi değil, aynı zamanda polislerin sağlıklı bireyler olarak hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli temel bilgiler de bu dersin konuları arasındadır.

Terbiye-i bedenîyye (riyazat-ı bedenîyye) ve meslekîyye: Bu dersin içeriği polisin kıyafeti, ahaliye karşı göstereceği nezaket ve kolaylık, ast ve üstüne göstermesi gereken hürmet, ateşli silah bilgileri, jimnastik talimleri, yanaşık düzen olarak belirlenmiştir (BOA. DH. EUM. THR.89/20). Ayrıca karakollardaki hayat tarzı, devriye, nokta ve nöbet görevlerinin ifa şekilleri, suçluların yakalanmaları, sevk ve muhafazaları, eşya ve silahın kullanımında dikkat edilecek hususlar da bu dersin konularındandır (Çebitürk 2009: 116-117).

Terbiye-i bedenîyye ve meslekîyye dersinin içeriği oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Yukarıda sayılan hususlar günümüz polis okullarında halkla ilişkiler, polis etiği, disiplin hukuku, meslek uygulamaları, silah bilgisi ve atış, polis savunma taktikleri, beden eğitimi gibi derslerin konusunu oluşturmaktadır.

1910 tarihli nizamnamede birinci ve ikinci sınıflar için bu ders, terbiye-i meslekîyye ve terbiye-i bedenîyye olarak iki kısımda değerlendirilmiştir. Dersin terbiye-i meslekîyye bölümünde birinci sınıfta, kıyafet, tavır, meslekî saygı, ast-üst ilişkileri ve halkla ilişkiler; ikinci sınıfta karakollardaki hayat tarzı, nöbet, nokta, devriye görevlerinin ifası, şüphelilerin yakalanması, sevki ve muhafazası konuları müfredata alınmıştır. Terbiye-i bedenîyye kısmında ise birinci sınıfta idman hareketleri ve yanaşık düzen eğitimi; ikinci sınıfta ise ipe ve duvara çıkış eğitimi ve yanaşık düzen konuları işlenmiştir. Ders, üçüncü sınıfta terbiye-i meslekîyye ve terbiye-i bedenîyye olarak birlikte düşünülmüş ve içeriği silah kullanma kuralları, uygulamalı olarak silah kullanma, silahların temizlik ve

muhafazası olarak belirlenmiştir (Çebitürk 2009:120-122).

1914 yılında riyazat-ı bedenîyye dersine eskrim talimleri konusu da ilave edilmiştir. Bu dersi jandarma mektebi hocalarından Mülazım Ziya Bey'in fahri olarak vermesi uygun görülmüş ve Ziya Bey 11 Şubat 1914 tarihinde görevine başlamıştır (BOA. DH. EUM. MEM.44/23).

Selanik ve İstanbul Polis Okullarında bu dersin hocalığını yapan İbrahim Feridun, 1910 yılında *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye* isimli bir de kitap yazmıştır. Bu kitap incelendiğinde ders müfredatından, silah konusu hariç tüm konulara değindiği görülmektedir. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Terbiye-i Meslekîyye, ikinci bölüm ise Terbiye-i Bedenîyye isimlerini taşımaktadır. Bu bölümlerde yukarıda verilen müfredat aynen işlenmiştir. Üçüncü bölüm Malumat-ı Meslekîyye ismini taşımaktadır. Bu bölümde, polis köpekleri, hırsız, dolandırıcı ve yankesicilerin nasıl çalıştıkları, törenlerde alınacak güvenlik tedbirleri, sosyalistler, anarşistler, grev, patlayıcılar, toplantı ve gösteri yürüyüşleri konuları işlenmiştir. Son bölüm ise Osmanlı zabıta tarihine ayrılmıştır (Feridun, 2010: 13-194).

1907 tarihli nizamnameye göre polisler, haftada 24 saati geçmemek üzere izinli olarak evlerine gidebiliyorlardı. Bunun dışındaki zamanlarında karakollarda bulunuyorlar, istirahatlerini de karakollardaki yatakhanelerde geçiriyorlardı (Çebitürk 2009: 206). Karakollar hem işyerleri hem de ikametleri durumundaydı. Bu sebepten polis adaylarına, görev ve istirahat saatlerinde karakollardaki hayat tarzının öğretilip benimsetilmesi ayrı bir önem taşıyordu. İbrahim Feridun, kitabında, karakollarda görevli veya istirahatli saatlerde uyulması gereken konuları ayrıntılarıyla işlemiştir (Feridun 2010: 53-73). Yazar, kitabın başlangıç kısmında konuyla ilgili hiçbir Türkçe kaynak olmadığından bahsetmektedir. İlerleyen bölümlerde ise Almanya, Fransa, Rusya, İspanya, İngiltere, Macaristan ve Hollanda polislerinin çalışma usullerinden fotoğraflı örnekler verilmektedir. Dolayısıyla yazarın, eserini yazarken Avrupalı kaynaklardan faydalandığı anlaşılmaktadır. Hırsız, dolandırıcı ve yankesicilerin çalışma usullerinin de anlatıldığı bölümde ise, eski polislerden Galatalı Ali Bey'den, yardım aldığını ifade etmektedir (Feridun, 2010: 11-12- 112).

Polis okulları müfredatındaki silah dersi, terbiye-i bedenîyye ve meslekîyye dersinin konusu olarak verilmektedir. Selanik Polis Okulu Dâhiliye Müdürü'nün 7 Ağustos 1909 tarihinde yazdığı bir raporda, bu ders hakkında bilgiler verilmektedir. Raporda, ayrıca, Selanik Polis Okulu öğrencilerine dağıtılması kararlaştırılan tabancaların, adi cinsten Karadağ taklidi ve kullanılması uygun olmayan tabancalar olduğu da belirtildikten sonra, hükümetin hukukunun korunabilmesi için polisin alet-edevat ve silah bakımından mükemmel şekilde

donatılması gerektiğinden bahsedilmektedir (BOA. TFR.1.M 24/2377). Raporun devamında, zamanın diğer silahları hakkında da bilgi verilmektedir. Buna göre; silahlar, toplu ve otomatik olarak ikiye ayrılmaktadır. Toplu silahlar basit bir iskelet üzerine kurulur ve teferruatı az olduğundan bozulma ihtimali düşüktür. Otomatik silahlar ise seri doldurma ve ateş etme esasına göre imal edilmiştir; birçok ufak tefek parça ve yaydan oluşmuştur. Bu yüzden en önemli bir zamanda otomatik silahların basit bir arızadan dolayı işlememeleri, yaylarının kaybolması, parçalarının birbirleriyle temas ettikleri yerlerden aşınmaları gibi ciddi arızaları, mahzurları vardır. Dolayısıyla polisler için toplu silahlardan birini seçmek gerekirdi. Toplu silahların çeşitli cinsleri arasında Gold marka 28 numara İngiliz silahı, çeliğinin sağlamlığı, tertibatının dayanıklılığı ve canlı hedeflere olan tesir gücüyle diğerlerinden daha üstün olduğundan tercih edilmelidir (BOA. TFR.1.M 24/2377). Raporun son kısmında ise, Gold marka toplu silahın Selanik piyasasında 50 adet fişekle beraber tanesi 3 lira 52 mecdiyeye satıldığını, alınacak miktarın artmasıyla fiyatının daha da düşebileceği, Amerika ve İngiliz polislerinin de bu silahı kullandıkları belirtilmektedir (BOA. TFR.1.M 24/2377).

Dâhiliye Müdürü'nün raporu üzerine, yapılan bir dizi yazışmalardan sonra, Gold marka toplu tabanca olup olmadığı belli olmasa da Selanik Kale Ambarında polise verilebilecek mükemmeliyette silah bulunduğu belirtilmektedir (BOA. TFR.1.M 24/2377).

Kroki: Dersin içeriği, cadde, sokak ve hanelerin basit bir surette planlarını çizilebilir olarak belirlenmiştir (BOA. DH. EUM. THR.89/20). 1910 nizamnamesine göre ders, birinci sınıfta kısaltılmış eğitim, ikinci sınıfta uygulamalı olarak okul içini resmetmek, üçüncü sınıfta ise uygulamalı olarak okul dışında tatbikat olarak işlenmektedir (Çebitürk 2009: 120- 122).

Kroki dersiyle ilgili olarak Dersaadet Polis Mektebi Dâhiliye Müdürü ve kroki hocası Mülazım-ı Evvel Bedri Bey tarafından *Polis Mektebine Mahsus Musattah Kroki ve Plan Dersleri* isimli 59 sayfadan oluşan bir de kitap yazılmıştır. Kitabın başlangıç kısmında krokinin zabıta memurlarına lüzumu ve faydası anlatılmaktadır. Buna göre zabıta memurları, tahkikat sırasında, olay yerindeki muntaka ve binaların şekli, tarzı, taksimatı ve ebadı hakkında bazı bilgileri tutanak, rapor ve düzenleyecekleri diğer evraklarda belirtmeleri gerekir. Fakat olay yerinin genişliği veya teferruatının çokluğu nedeniyle bazen sayfalarca yazmaları icap edebilir. Bu durum hem evrakı düzenleyenler hem de okuyanlar için zorluklar içerdiği gibi yanlış bilgilere ve anlamalara da sebep olabilir. Küçük bir yanlışlığın sebep olacağı sakıncalardan kaçınmak için, Adliye Nezaretinin de mevcut emir ve tamimi üzerine, soruşturma evraklarına olay yerlerini gösterir bir krokinin eklenmesi gerekmektedir. (<http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay>)

goster.php?k=30060#, 05. 01.2014. 1)

Kroki başlıca iki çeşittir: Birincisi suretleri, diyarları, dereleri, ovaları, arazinin yüksekliğini, alçaklığını, meylini ve düzlüklerini gösterir. Bu tarz kroki yapmak için daha çok topografya bilgilerine vâkıf olmak gerekir ki, esasen, zabıtaya bu krokilerin bir lüzumu yoktur. İkincisi ise, arazide bulunan tüm binalar ve yükseltiler düz bir satıhta imiş gibi düşünülerek çizilir ve bu krokilere musattah kroki denir. Bu krokilerde arazilerin yükseklikleri, yolların meyilleri gibi durumlar nazarı itibara alınmaz. Yalnız bina ve caddelerin uzunlukları, genişlikleri, istikametleri, birbirine nazaran durumları, aralarındaki mesafeler gösterilir. Musattah krokiler de, zaman ve kullanılacak vasıtaların mevcudiyetine göre, muntazam ve seri olmak üzere ikiye ayrılır. Zaman ve alet-edevat bulunmadığı zaman polis için ideal olan, bir kağıt ve bir kurşun kalemle çizilebilen krokidir (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=30060#, 05. 01. 2014. 4,5).

Kitabın devamında, kroki ile harita arasındaki farklara değinildikten sonra, kroki çizerken kullanılması gereken ölçü kavramına değinilmiş ve arşın, endaze, karış, yarda, kulaç, adım, metre gibi uzunluk birimleri açıklanmıştır. Bunlardan adım, karış, kulaç gibi ölçülerin insandan insana değıştiğinden dolayı yanlışlıklar doğuracağı için kullanılamayacağı, bunun yerine metrenin alt ve üst katlarının kullanılması gerektiği izah edilmiştir. Ayrıca kroki çizme ameliyesi örneklerle safha safha da anlatılmıştır. (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=30060#, 05.01.2014. 4-8).

Kitabın bir başka konusu ise yönler olmuştur. Ana ve ara yönler konusu çizimlerle izah edildikten sonra dinî yapılardan olan cami ve kiliselere göre yön tayininin nasıl yapılacağı açıklanmıştır. Kitabın son bölümlerinde ise, açılar konusu ele alınmıştır. Burada değışik şekillerdeki cisimlerin nasıl çizileceği konusu örneklerle gösterilmiştir. Kitabın son kısmında ise iki katlı bir evin krokisinin çizimi örnek olarak verilmiştir. (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=30060#, 05. 01. 2014. 16-25, 52).

Günümüzde kamera ve fotoğraf makinesi gibi gelişmiş teknolojilerle olay yerleri kaydediliyor olmasına rağmen krokinin yukarıda sayılan faydaları sebebiyle adli soruşturma dosyalarında hâlâ çizilmektedir. Polis okullarında ise olay yeri inceleme dersinin bir konusu olarak işlenmektedir.

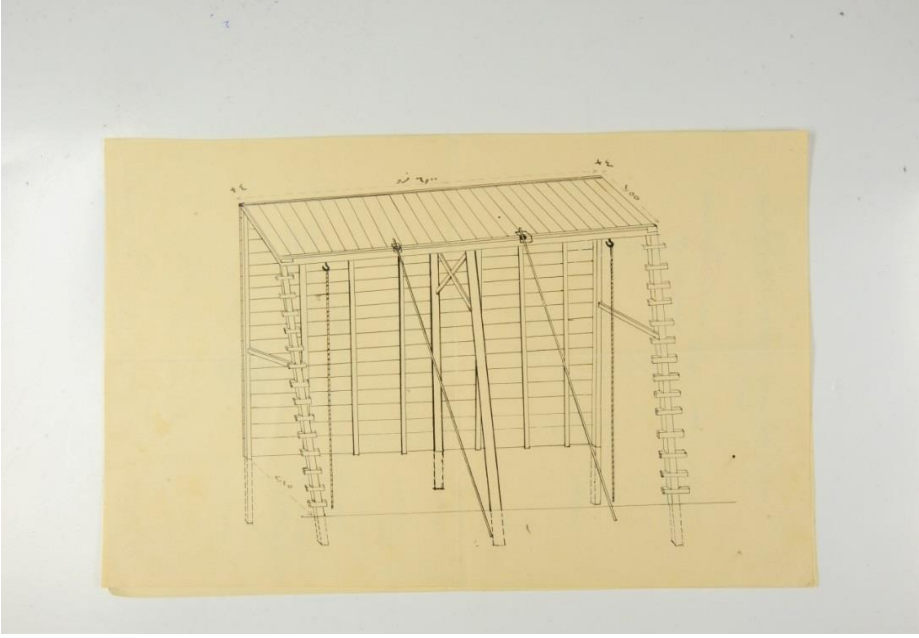
Tatbikat ve Kitabet: Bu dersin amacı, meşhud (suç üstü) suçlara dair sade ve yeni başlayanlarca istifade edilebilir tarzda tutanak, rapor, tezkere gibi yazıların yazım usulleri ve bu yazıların amacına dair bilgiler, öğrencilerde alışkanlık oluşturmak amacıyla uygulamalı örneklerle, bu gibi yazılarda kullanılan tabirlerin anlamları, okuması ve yazması zayıf olanları geliştirmek için güzel yazı

çalışmaları olarak belirlenmiştir (BOA. DH. EUM. THR. 89/6). 1910 tarihli nizamnameye göre birinci sınıftaki öğrencilere ahlakî ve tarihî makaleler yazdırılacak, ikinci sınıfta resmî yazım kuralları işlenecek, üçüncü sınıfta ise ceza tatbikatına dair yazılar ele alınacaktır (Çebitürk 2009: 120- 122).

Dersaadet Polis Okulu Serkomiseri Mehmet Nuri, 1913' te *Polis Mekteplerine Mahsus Kitâbet-i Resmîye* isimli bir kitap yazmış ve okul tarafından da bastırılmıştır. Serkomiser Mehmet Nuri, kitabın mukaddime kısmında, kuruluşundan bu yana Dersaadet Polis Okulunda okutulan yazışma ders notlarından öğrencilerin faydalandıklarını müşahade ettiğinden bu notları bir kitap halinde getirdiğini ifade etmektedir. Kitabın tüm hakları okul idaresince mahfuz olmak üzere, isteyene satılarak hâsılatın polis müzesine bağışlanması kararlaştırılmıştır (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=16956, 06. 01. 2014. 1, 2).

Kitabın giriş kısmında Osmanlıcanın, esasî Türkçe olmak üzere, Arapça ve Farsçanın güzel bir şekilde karışmasından oluştuğu izah edilmiştir. Her kavmin bir lisanı ve her lisanın kuralları olduğuna vurgu yapıldıktan sonra dünyada üç bin küsur lisanın konuşulduğu belirtilmiştir. Yazara göre kitâbet, dil kurallarına uygun, doğru anlaşılacak ve kulağa hoş gelecek şekilde yazı yazmaktır (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=16956, 06. 01. 2014. 4, 5). Kitap, hat ve imla bölümüyle devam etmiştir. Bu bölümde yazıların resmî ve gayri resmî olarak ikiye ayrıldığı bilgilerine de yer verilmiş ve resmî yazışma usulleri izah edilmiştir. Resmî yazıların gönderen ve gönderilenlerin mevkilerine, konunun çeşidine ve icabına göre, tezkere, tahrirat, müzekkere, takrir, mazbata, derkenar ve telgraf olarak türlere ayrıldığı açıklanmış ve her bir türün nasıl yazılacağına dair ayrıntılı örnekler verilmiştir (http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=16956, 06. 01. 2014. 11-72).

Jimnastik: 1910 tarihli polis okulları nizamnamesinde, jimnastik dersinin müfredatı "*idman hareketlerinden kol, bacak, gövde ve baş hareketleri, sıçrayışlar, ip atlama, tahta perdeye ve duvara çıkıp inme, paralellide değişik hareketler, gülle aletleriyle idman* olarak belirlenmiştir " (Çebitürk, 2009:116- 122). 1908 tarihinde Selanik Polis Okulu, jimnastik derslerinin amaca uygun olarak işlenebilmesi için bir jimnastik çardağı yapmayı lüzumlu görmüş ve bunun için harekete geçmiştir. Yapılan yazışmalar sonucunda, aşağıda çizimi olan, jimnastik çardağı Marangoz Vasil'e 1233 kuruşa ihale edilmiştir (BOA. TFR. I.M .. 23/2216).

Buradaki çardak incelendiğinde, yukarıdaki müfredata uygun olarak öğrencilerin, duvara çıkıp inme, ipe tırmanma talimlerini ve değişik jimnastik hareketlerini yapabilecekleri, ahşaptan mamul bir çardak olduğu görülmektedir. Aşağıda, Beyrut Polis Okulundaki jimnastik dersinde de aynısı olmasa bile, yine ahşaptan mamul ve benzer bir sistemle çalıştıkları görülmektedir. (Çebitürk 2009: 378)

Beyrut Polis Okulu'nda beden eğitimi çalışmaları

Bu çalışmalardan Osmanlı polisinin görev esnasında önüne çıkabilecek fizikî engelleri aşmaya büyük önem verdiği anlaşılmaktadır.

Telefon ve telgraf muhaberesi: 1910 tarihli nizamname, bu dersin içeriğini, elektrik, elektrik akımı ve nakli hakkındaki görüşlerin kısa ve anlaşılır biçimde açıklanması, mors alfabesi ve okul içinde kurulacak iki nokta arasında uygulanması ile piller ve kullanılması konuları olarak belirlemiştir. Yine nizamnameye göre, bu müfredat birinci sınıfta tarifler ve basit uygulamalar, ikinci ve üçüncü sınıflarda ise telgrafhanede uygulamalı haberleşme olarak ele

alınacaktır (Çebitürk, 2009: 120-122).

2.4. Sınav Sistemi

2.4.1. Örnek Sınav Soruları

31 Ağustos /1 Eylül 1916 tarihinde Dersaadet Polis Okulunda yapılan sınavda sorulan sorular aşağıda verilmiştir (BOA. DH. EUM. MEM. 76/82).

- ✓ Polisin vazife yaparken yetkileri nelerdir?
- ✓ Merkez komiserlerinin vazifeleri nelerdir?
- ✓ Polis hangi hallerde silah kullanabilir?
- ✓ Şüpheli şahıslar kimlerdir, bunlar hakkında yapılacak muamele nedir?
- ✓ Grev nedir?
- ✓ Cemiyet (dernek) nedir ve nasıl kurulur?
- ✓ Üst tarafından nizamla aykırı davranışı görülen ast hakkında yapılacak işlem nedir?

- ✓ Karakolhâne nedir, burada yapılması lazım gelen şeyler nelerdir?
- ✓ Suçun düşme sebepleri nedir, kaç a ayrılır ve nelerdir?
- ✓ Suçların içtima'ı ne demektir; kaç a ayrılır, şartları nelerdir?
- ✓ Emniyeti su-i istimal nedir, dolandırıcılığın şartları nelerdir?
- ✓ Yabancıların imtiyazları kalktıktan sonra Osmanlı limanlarında bulunan ticari gemilerde mahallî kolluk ne suretle vazife yapacaktır?

✓ Geceleyin birkaç kişinin duvar delmek suretiyle bir manifatura mağazasına girerek kasanın içindeki mevcudu çaldıklarına ve hırsızların tespit edilerek yakalandıklarına dair bir tutanak düzenleyiniz.

Yukarıdaki sınav incelendiğinde, değişik ders içeriklerinden oluşan, uzun cevaplar gerektiren ciddi bir sınav olduğu anlaşılmaktadır. Bunun, büyük bir ihtimalle de üçüncü sınıf sonunda yapıldığı tahmin edilebilir. Uzun olmasından dolayı iki güne yayılmış olmalıdır. Ayrıca, yazılı bir sınavda dahi, senaryo üzerinden tutanak tutturulması, uygulamaya verilen önem açısından dikkat çekicidir.

2.4.2. Başarı Kriterleri

1910 tarihli nizamnameye göre, dört aylık eğitim müddetinin altışar haftalık sınıflara ayrıldığından yukarıda bahsedilmişti. Aynı nizamnameye göre, hem her sınıfın sonunda hem de üçüncü sınıfın sonunda memurlar ve adaylar yazılı sınavdan geçirilmektedir. Bu sınavların her birinden gerekli puanı alamayan memurlar terfiden mahrum olmak üzere kadrolarına iade edilmekte, dışardan katılan adayların ise kaydı silinmektedir. Bu durum üçüncü sınıfın son haftasında

yapılan sınavlarda da geçerlidir (Çebitürk, 2009:113).

SONUÇ

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve toplumunun yaşadığı değişim süreci, birçok alanda olduğu gibi iç güvenlik alanında da sonuçlar doğurmuştur. Günümüzde sivil bir kamu hizmeti olarak değerlendirilen iç güvenliğin, geleneksel olarak bulunduğu askerî yapıdan ayrılması, bu sonuçların en önemlisidir. Bu ayrışma, iç güvenlik alanında yeni sistemleri, anlayışları, ihtiyaçları da gündeme getirmiştir. En önemli ihtiyaç ise yeni modele göre yetiştirilmiş eğitilmiş kadrolar olmuştur. Osmanlı polis okulları bu açığı gidermek amacıyla ortaya çıkmıştır.

Avrupalı devletlerin siyasi baskılarının da etkili olduğu kuruluş aşamasında, ilkokul olan Selanik Polis Okulu kurulmuştur. Bu okula da müdür olarak bir Belçikalı atanmıştır. Buradan, polis okullarında, temelde Avrupaî bir modelin örnek alındığı söylenebilir. Fakat Osmanlı polis okulları çok kısa süre içerisinde dış etkilerden kurtularak kendi tarzını ortaya koyabilmiştir. Bu süreçte, 1910 tarihli Polis Mektepleri Nizamnamesiyle polis eğitim sisteminin mevzuat temelleri atılmış, eğitim kadroları oluşturulmuştur. Özellikle Dersaadet Polis Okulu hocalarının kaynak oluşturma alanındaki çalışmaları bu anlamda önemlidir.

Eğitim programlarına bakıldığında, ilk dikkat çekici konu ise çağın son teknolojilerini takip etmedeki başarılı çalışmalar ve uygulamaya verilen önem olmaktadır. Parmak izi, fotoğrafçılık, telefon ve telgraf muhaberesi, ilk yardım, motorlu araç sürücülüğü, sinema teknolojisi gibi çağdaş dünyada çok da eski olmayan yenilikler hemen hemen dünya ve Avrupa'yla eş zamanlı olarak Osmanlı polis okullarında kullanılmıştır. Hatta başka kurumlara bile destek eğitimi verilerek devlet teşkilatında önderlik görevi yapılmıştır. Meslek okullarının çalışma hayatının ihtiyaçlarına göre şekillenmesi gerektiği düşünüldüğünde, Osmanlı polis okullarının bu koordinasyonu çok iyi kurduğu görülmektedir. Programlarında mesleğin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuş ve uygulamaya ağırlık verilerek öğrenciler alana hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA**Arşiv Kaynakları**

- BOA.(Başbakanlık Osmanlı Arşivi) DH.(Dâhiliye Nezareti) EUM.(Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti) MEM (Memurin Kalemi) 44/23, 76/82.
 BOA. DH. EUM. LVZ(Levazım kalemi). 39/A /35, 21/82.
 BOA. DH. EUM. THR (Tahrirat kalemi) .89/20, 89/6.
 BOA. DH. İD. (İdari kısım belgeleri) 67/-2/43.
 BOA. DH. EUM. MH.(Muhasebe kalemi) 198/12.
 BOA. DH. EUM. VRK.(Evrak odası) 7/31.
 BOA. ZB.(Zaptiye nezareti kalemi) 349/11.
 BOA. TFR.1.M (Rumeli müfettişliği müteferrika evrakı) 24/2377.

Kitap ve Makaleler

- ALYOT, H. (2008). *Türkiye'de Zabıta*. Ankara: Kozan Ofset.
 BİRİNCİ, A. (1999), "Türk Emniyet Teşkilâtında İlkler". *Polis Bilimleri Dergisi*. I/3.
 CEVİZLİLER, E. (2010). "Erzurum Polis Mektebi". *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 44.
 CORCİ. 1328. *Polis Mekatibine Mahsus Resimli Ameli ve Nazari Fenni Fotoğrafya* .Osmanlı Meziyet-i İktisadiye Matbaası.
 ÇEBİTÜRK, H. (2009). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Polis Mevzuatı*. Yüksek Lisans Tezi.
 DEVELLIOĞLU, F. (1986).*Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Kurtuluş Ofset.
 FERİDUN, İ. (2010). *Polis Efendilere Mahsus Terbiye Ve Malumat-ı Meslekiye*. (Yayına hazırlayanlar, Muhittin Karakaya, Veysel K. Bilgiç), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
 SÜME, M. ÖZSOY, S. (2010). "Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Bisiklet Sporunu". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 24.
 ŞAHİN, E. (2001). *1907'den 2000 e Polis Okulları*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi.
 ŞAHİN, E. (2010). "Osmanlı'dan Cumhuriyete Türk Polisinin Eğitimi". *Çağın Polisi Dergisi*. 9/98.
 OKÇABOL, D. (1940). *Zabıta Tarihi*. Polis Enstitüsü Neşriyatından.
 TONGUR, H. (1946). *Türkiye'de Genel Kolluk*. Ankara: Kanaat Basımevi.
 ZENGİN,S. Demir, İ. (2011). "Erzurum Polis Mektebi Tarihçesi ve Polis Mekteplerindeki Polis Eğitimi". *Ekev Akademi Dergisi*. 15/47.

Elektronik Ortamda Ulaşılan Belgeler

- http://nadireserler.atauni.edu.tr/sayfagoster.php?path=/qnap1/2011/K5754/lowres/000_2.jpg (15.01.2014)
http://nadireserler.atauni.edu.tr/sayfagoster.php?path=/qnap1/2011/K5755/lowres/000_2.jpg (20.01.2014)
http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=16975 (04. 01. 2014)

http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=30060#, (05. 01.2014)

http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=16956 (06. 01. 2014)

http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=2231 (15.01.2014)